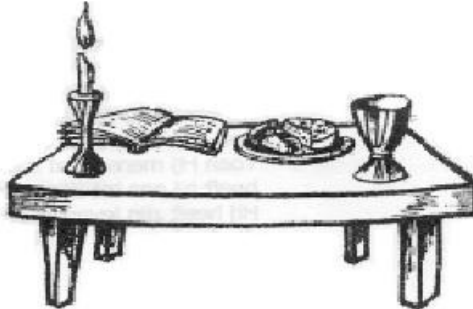

‘Anders missen we iets...’

**Eerste Communie en Vormsel
aan het begin van de 21^e eeuw**

Marcel Zagers

*Eerste Communie en Vormsel
kunnen waardevolle momenten zijn
in de ontwikkeling van kinderen.
Dan wordt het wel hoog tijd
dat we anders hierover gaan denken.
Een poging...*

De tijden van Eerste Communie en Vormsel breken binnenkort weer aan. In sommige parochies zijn de Vormselvieringen al geweest. Voor veel kinderen en ouders een van de weinige contacten nog met de kerk. Het is een bekend grapje onder veel pastores. *Er was eens een pastor die klaagde last te hebben van duiven in de kerktoren. De andere pastoor vertelde daar geen last meer van te hebben. De eerste vroeg wat die dan gedaan had om de duiven te verjagen. De ander antwoordde: 'Heel eenvoudig. ik heb ze gedoopt, de eerste communie gegeven en tenslotte het vormsel. Sindsdien heb ik ze niet meer gezien'.*

Dat is ook de reden waarom er zowel van buitenstaanders als insiders altijd zoveel kritiek komt: wat heeft dit voor zin als het geen vervolg krijgt? En: weten kinderen wel waarom ze Eerste Communie of Vormsel doen? Kinderen doen hun Eerste Communie alleen maar voor een nieuwe fiets, wordt wel gezegd.

Kritiek is verouderd

De kritiek van insiders is niet terecht. Zij houden vast aan oude betekenissen zoals 'doen zoals Jezus' en 'lid van de kerk zijn'. En voor het merendeel van de ouders is dit niet (meer?) het motief. Ik denk inderdaad, dat veel ouders niet of nauwelijks weten waarom ze hun kinderen Eerste Communie of Vormsel laten doen. Waarom niet? Omdat de kerk er niet in slaagt hun werkelijke beweegredenen te verwoorden. Als ik bij ouderavonden vraag waarom ouders daar zitten, dan vertellen ze vaak: *'Dat weten we niet, maar als we het niet laten doen, dan hebben we het idee dat we iets missen'.* Eerlijker kan het niet worden gezegd. De vraag is dan: wat is dat 'iets'? De kritiek van outsiders is niet terecht, omdat 'weten waarom' niet aan de orde is. Vraag bijvoorbeeld maar eens aan een vrouw waarom zij van haar man houdt – of andersom natuurlijk. De kans is groot dat je te horen krijgt: 'Gewoon, hij is lief, leuk, heeft humor...' Op een vraag als deze is geen beter antwoord denkbaar dan 'gewoon'. Dingen die ons raken en bewegen, zijn moeilijk onder woorden te brengen. Misschien moeten we dat zelfs niet willen. Desondanks doen pastores en vrijwilligers er alles aan om in projecten en bijeenkomsten uit te leggen wat deze sacramenten betekenen. Ze delen daarmee in de malaise van onze 'uitleg- en informatiecultuur', waarin alles moet worden beredeneerd en verklaard.

Bijzondere en heilige momenten zijn niet uit te leggen, ze zijn alleen te ervaren. Om nog maar te zwijgen over de vraag of kinderen van acht en twaalf jaar de abstracte informatie die ze voorgeschoteld krijgen, wel aankunnen.

De rollen omgekeerd

Als dirigent van kinderkoren en jongerenkoren heb ik veel vieringen meegemaakt waarin kinderen uit groep 4 hun Eerste Communie ‘deden’ en kinderen uit groep 8 of de brugklas hun Vormsel. Ik heb eigenlijk van begin af aan vragen gehad bij de manieren waarop dit werd ‘uitgelegd’ aan de kinderen, en bij de woorden die daarbij werden gesproken.

Van de Eerste Communie wordt vaak gezegd: ‘*Jezus nodigt jou ook uit aan zijn tafel*’ en ‘*Nu hoor jij er ook bij om te doen zoals Jezus*’. Van het Vormsel wordt gezegd dat ‘*de Geest wordt uitgestort over de kinderen*’ en dat de kinderen nu zelf ‘*ervoor kiezen om bij de geloofsgemeenschap van Jezus te horen*’. Ik heb er mijn vragen bij...

Ik zie hoe oorspronkelijk en kwetsbaar jongere kinderen zijn en dan denk ik: jij hoorde er daarvóór ook al bij. Wie ben ik om iets van jou te verwachten? Jij bent het die nog veel van ons als volwassenen mag verwachten. Wij mogen jou nog tot niets verplichten, maar jij bent degene die ons verplicht tot een stukje zorg en bescheidenheid naar jou toe. Jij moet niet naar mij luisteren, ik moet naar jou luisteren ook al zeg je niets.

Ik zie hoe onzeker en zoekend oudere kinderen zijn en dan denk ik: jij hoeft nog niet te kiezen voor zoiets groots. Er zal nog heel veel op je afkomen en ik wil je gewoon veel sterkte en vertrouwen toewensen. Je moet nog zoveel keuzes maken en vast en zeker zul je ook wel eens keuzes maken die achteraf verkeerd blijken te zijn. Wie ben ik om te zeggen dat je ‘goed’ moet kiezen? Ik wil je alleen maar zeggen: doe wat je denkt te moeten doen en vertrouw erop dat het goed komt. Ik hoop dat je het nooit helemaal alleen hoeft te doen.

In plaats van over ‘God’ te spreken, lijkt het of het de kinderen zijn die mij van ‘God’ spreken.

(1) Eerste Communie

Jaren geleden deed één van onze kinderen haar Eerste Communie. Wij lieten haar kiezen in welke kerk zij dit wilde doen. Haar keuze was helder en duidelijk. Toen ik vroeg waarom antwoordde ze: ‘Gewoon’, om meteen weer verder te gaan met spelen. Dat gaf mij te denken. Ik ging de vraag aan mezelf stellen. Waarom wilden wij als ouders graag dat zij haar Eerste Communie deed? En om eerlijk te zijn moest ik het antwoord schuldig blijven.

Natuurlijk kon ik uit mijn hoofd opzeggen wat ik al die jaren binnen en buiten de kerk gehoord, maar het kwam inderdaad uit mijn *hoofd* en niet uit mijn *hart*. Geloofde ik dan niet en deed ik maar alsof? Nee, het was juist uit respect voor haar én uit respect voor ons geloof.

Eerste Communie kan worden gezien als een eerste stap op weg naar volwassenwording, die overigens nog ver in het verschiet ligt. Kinderen uit groep 4 kunnen lezen en schrijven. Een goed moment om op dat moment als volwassenen een stapje terug te doen voor hen. We laten hen doen wat wij ze hebben voorgedaan, we laten hen lezen wat wij ze eerder hebben voorgelezen. Dat doen we om ze te laten ervaren: het gaat niet om ons, het gaat om jou.

Het breken van het brood is daarbij een prachtig verhaal en een kernachtig christelijk ritueel, waarover overigens diverse theologische inzichten bestaan. Ongeacht die theologische verschillen gaat het uiteindelijk om het breken en delen van brood – teken van verbondenheid met elkaar en met al wat leeft. Kinderen *krijgen* nu zo'n stukje brood, maar wat is er mooier als kinderen vervolgens dit brood ook mogen *geven* aan hun ouders? Al wat wij als volwassenen kunnen doen, is vertellen over het wonderlijke van het leven: zoals het leven bedoeld is. Dat is het verhaal dat wij kinderen in deze leeftijd kunnen, móeten vertellen. En midden in dit verhaal krijgen zij een centrale plaats door met ons het brood, het levensbrood te delen. Zij worden degenen die ons voorgaan.

Het hoeft daarom ook helemaal niet nodig te zijn dat kinderen wéten waarom zij hun Eerste Communie doen. Het is voldoende wanneer zij verhalen krijgen te horen over het mooie en wonderlijke leven. En het is voldoende wanneer zij merken wat het kan betekenen om zelf dat brood met anderen, in het bijzonder hun ouders en hun broertjes/zusjes, te delen. Een ervaring waarmee zij verder kunnen, ze doen ertoe, één voor één... En tenslotte oerchristelijk, want christelijk is onder andere mensen in de kantlijn van het leven even in het middelpunt te plaatsen. Het is beter dat hun ouders hierin worden bevestigd. Daarover zou de voorbereiding op de Eerste Communie gericht moeten zijn: willen jullie een stapje opzij doen voor jullie kinderen?

Een mensennaam is meer

(Eerste Communie)

Een mensennaam is meer
dan een paar letters in een woord.
Je bént er, elke keer
als je die naam uitspreekt of hoort.

Je bent zoals je bent
je kunt niet iemand anders zijn.
Daar raak je aan gewend:
zoals je heet, zo zul je zijn.

En wat je later wordt
een zangeres, een astronaut,
een topper in de sport:
je naam zal meer waard zijn dan goud.

Al word je nooit beroemd
zoals de sterren op tv,
je naam wordt hier genoemd,
die draag je altijd met je mee.

Al ben je nu nog klein
en word je groter op den duur,
dit zal hetzelfde zijn:
je naam klinkt altijd even puur.

Wij noemen hier je naam
je naam die méér is dan een woord.
God spreekt je zo ook aan:
wie weet, heb jij dat al gehoord.

(2) Vormsel

De Geest die wordt uitgestort... Natuurlijk is dit beeldspraak, die niet letterlijk moet worden verstaan. Eèn van de geloofsproblemen in deze tijd is echter dat we geneigd zijn om geloofstaal letterlijk te verstaan, terwijl ons dagelijks taalgebruik juist doordrenkt is van beelden. Als iemand zegt, dat hij met *lood in de schoenen* naar een functioneringsgesprek ging, dan zeggen we toch ook niet ‘Waarom had je dan geen andere schoenen aangedaan’? En als iemand zegt *diep in de put* te zitten, dan reageren we niet met: ‘Hoe kom je daar nu bij? Je zit tegenover mij in een stoel’. Het is beeldtaal die we vanzelfsprekend als beeldtaal verstaan.

We hebben moeite met de kerkelijke beeldtaal, omdat die geworteld is in een ander wereldbeeld dan ons huidige wereldbeeld. En daarom kunnen we die beelden moeilijk als beelden herkennen.

Eeuwenlang hebben mensen geloofd dat de wereld eigenlijk uit twee werelden bestond: de bovennatuurlijke wereld van hemel en de natuurlijke wereld van aarde. Wij leven hier op aarde en we ondervinden steun en toezicht van krachten uit de hemel. Wij zijn lichamelijk en tijdelijk, maar we dienen ons te richten op het geestelijke want dat is het eeuwige. Wij zijn – mede door de ontwikkeling van wetenschap en techniek – anders naar de wereld gaan kijken. De wereld is één: het heilige is niet iets wat buiten ons of ‘ergens daarboven’ bestaat. Het goddelijke is niet zozeer iets wat van buitenaf op ons neerdaalt, maar wat in en tussen mensen leeft en van binnenuit naar buiten komt – kán komen.

Ongetwijfeld ken je de uitdrukkingen: 'Tets in mij zei...' en 'Plotseling kreeg ik een idee of een ingeving...' Het lijkt wel alsof er op zo'n moment iets anders in je eigen denken of bewustzijn tot je spreekt en je raad geeft en adviseert. Een mooi beeld voor wat in het christendom de Geest wordt genoemd.

We kunnen moeilijk geloven dat deze Geest niet eerder in kinderen aanwezig is. Wat betekent anders de doop dan nog? Maar waarom dan nog zoiets als het Vormsel doen, wanneer die Geest – het goede – toch al in mensen aanwezig is?

Er zijn gebeurtenissen of momenten in ons leven die we niet zomaar ongemerkt voorbij laten gaan. Dat kunnen vrolijke dingen zijn maar ook minder vrolijke dingen. Een verjaardag is zo'n moment: we laten even alles voor wat het is, om stil te staan bij een nieuw levensjaar. Een uitvaart is zo'n moment: we laten even alles voor wat het is, om respectvol stil te staan bij het leven dat iemand geleefd heeft. Je eerste verkering, de eerste keer dat je het ouderlijk huis verlaat... Ook dat zijn gebeurtenissen die overgangsmomenten zijn in ons leven – overgangsmomenten die we 'vieren' met kleine rituelen en symbolen: een ring, een etentje...

School verlaten

Misschien is het toeval, misschien ook niet. Maar in veel kerken zijn het kinderen in groep acht die hun Vormsel doen. Waarom zouden we dit moment niet als uitgangspunt nemen om het Vormsel betekenis te geven? Groep acht is een overgangsmoment in het leven van kinderen. Het is het laatste jaar van hun basisschool, die we niet voor niets basisschool noemen. Hier is een stukje basis gelegd voor hun verdere ontwikkeling door het leven. Nu gaan zij hun eigen keuzes maken: naar welke school ga je? Door deze overgang naar hun nieuwe school worden ze uit hun vertrouwde omgeving gehaald: ze zullen nieuwe vrienden krijgen, hun nieuwe vrienden zullen op bepaalde gebieden belangrijker voor hen gaan worden dan hun ouders. Voor kinderen is het een spannende tijd: ze moeten zelfstandiger gaan worden, maar hoe zal dat gaan? Voor ouders is het een spannende tijd: ze zullen hun kinderen moeten loslaten maar hoe zal dat gaan? Het volgende gebed verwoordt dit samengaan van op weg gaan en loslaten...

ouders:

Het leven is een reis
die je zelf moet maken.
Het leven is een geheim
dat je zelf moet ontdekken.

We hebben je verteld wat wij wisten,

we hebben je geleerd wat wij kunnen.
We hebben je laten zien
wat volgens ons de moeite waard is.

Stap voor stap gaan we je loslaten.
Stap voor stap zul je je eigen weg
in het leven moeten vinden.
Dan kun je de opdracht ontdekken
die jij in dit leven moet vervullen.

Volg de stem in je hart
want God is met jou – dat geloven wij,
en wij bidden God
dat je reis door dit leven
goed zal zijn. Amen.

vormelingen:

Leven kun je niet alleen.
Zonder de liefde van anderen
hadden wij nooit geleerd
wat wij nu weten,
en waren wij nooit geworden
wie wij nu zijn.

Leven hoef je niet alleen.
Zonder vrienden en vriendinnen
was het leven eenzaam en minder leuk
en was er niets om te delen –
geen vreugde en geen verdriet.

Leven mag je niet alleen.
Zonder aandacht voor elkaar
kun je van niets of niemand houden
en is er niemand die van jou houdt.

Het leven is een reis
die je zelf moet maken.
Het leven is een geheim
dat je zelf moet ontdekken.
De liefde en zorg die wij hebben gekregen
nemen wij dankbaar als bagage mee,
en we bidden God
dat onze reis door dit leven
goed mag zijn. Amen.

Ouders schrijven hun wens of een dierbare herinnering op voor hun zoon of dochter, onder de titel: 'Voor de reis van je leven...' Deze wens of herinnering hebben de kinderen vooraf niet gelezen. In de viering, na het bovenstaande gebed, komen zij met hun zoon of dochter naar voren – mét hun wens of herinnering voor de reis van hun leven. Deze wens of herinnering geven ze vervolgens aan de pastor, die deze wens of herinnering 'bevestigt' – bijvoorbeeld door de stempel van de parochie erbij te plaatsen. Vervolgens krijgt de vormeling deze wens of herinnering om alleen naar de vormheer (denk, vicaris of boodschap) te gaan. Ouders blijven hierbij staan: zij laten hun zoon en dochter dus los, in het vertrouwen dat de Geest in hen leeft...

Een Geest van liefde

(Vormsellied)

Zo groot als de wereld is
zo groot kunnen mensen niet kijken.
We leven in het klein
en dat is ons geheim.

Zo ver als de sterren staan
zo ver kunnen ogen niet klein.
En wie het toch probeert
die heeft nog niet geleerd

*om te zien wat je kunt zien
in de wereld om je heen:
het leven kent veel vormen en veel talen.
Als je ziet wat je kunt zien
in de mensen om je heen,
dan zul je van je leven niet verdwalen.*

Want een Geest van liefde
stroomt door alles heen
en een Geest van liefde
leeft in iedereen.

We kunnen geen vogels zijn,
God heeft ons geen vleugels gegeven.
Je wordt niet opgetild
wanneer je vliegen wilt.

Je hoeft ook geen boom te zijn
die staat waar hij staat heel z'n leven.

Je gaat je eigen weg
en niemand die je zegt

*welke richting je moet gaan
in de wereld om je heen.
Het leven kent veel wegen: jij mag kiezen.
Welke richting je ook gaat
ga met mensen om je heen,
dan zul je van je vrijheid niets verliezen.*

Want een Geest van liefde
stroomt door alles heen
en een Geest van liefde
leeft in iedereen.

***Ik wil hiermee geenszins zeggen dat dit 'de' betekenis van Eerste
Communie en Vormsel is of zou moeten zijn. Ik probeer alleen te
denken vanuit de ontwikkeling en de belevingswereld van kinderen.
En dit probeer ik te combineren met christelijke rituelen en verhalen.
Het geeft in ieder geval een ander zicht op de mogelijke betekenis van
deze sacramenten aan het begin van de 21^e eeuw.***

Marcel Zagers, 25 januari 2010